

УДК 330.1

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

І.Ю. Гришова, д.е.н.

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України, Київ, Україна

В.О. Непочатенко

Уманський національний університет садівництва, Умань, Україна

Гришова І.Ю., Непочатенко В.О. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

В статті розглянуто проблемні аспекти формування системи інститутів, необхідних для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. На підставі проведених досліджень обґрунтовано основні напрями удосконалення інституціональної структури інноваційної діяльності аграрних формувань. Розроблені науково-теоретичні засади формування організаційно-функціонального механізму управління інвестиційними потоками в аграрній сфері. Запропоновано методику визначення показника ефективності управління інвестиційними потоками аграрних підприємств.

Ключові слова: інновації, інвестиційно-інноваційна діяльність, інвестиційні потоки, механізм інноваційного розвитку, аграрні підприємства

Гришова И.Ю., Непочатенко В.А. Влияние институциональной структуры на развитие инвестиционной деятельности предприятий.

В статье рассмотрены проблемные аспекты формирования системы институтов, необходимых для активизации инновационно-инвестиционной деятельности отечественных предприятий. На основании проведенных исследований обоснованы основные направления усовершенствования институциональной структуры инновационной деятельности аграрных формирований. Разработаны научно-теоретические принципы формирования организационно-функционального механизма управления инвестиционными потоками в аграрной сфере. Предложена методика расчета показателя эффективности управления инвестиционными потоками аграрных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инвестиционно-инновационная деятельность, инвестиционные потоки, механизм инновационного развития, аграрные предприятия

Gryshova I.Yu., Nepochatenko V.A. Influence of institutional structure on development of investment activity of the enterprises.

Some problem aspects of formation to system of the institutes for activation of investment and innovative activity of development of the enterprises are considered in the article. The main directions of improvement of institutional structure of innovative activity of the agrarian enterprises are proved here. The scientific-theoretical principles of formation of the organizational mechanism of management by investment streams in agrarian sector are developed. The method of calculation of an indicator of management efficiency by investment streams of the agrarian enterprises is offered.

Keywords: innovations, investment and innovative activity, investment streams, the mechanism of innovative development, agrarian enterprise

Розвиток інноваційної діяльності в Україні є сьогодні ключовим елементом державної економічної політики. За останнє десятиліття відбулося істотне зрушення в усвідомленні важливості цього завдання як на рівні державного управління аграрною економікою, так і на рівні наукового співтовариства. З'явилися паростки національної інноваційної системи (НІС), формуються елементи інституціональної архітектури інноваційної діяльності, у геометричній прогресії росте й число наукових робіт, присвячених даній проблематиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Терміни «трансфер інновацій» і «інноваційна діяльність» активно використовуються державними діячами й ученими, зокрема в аграрній науці. Управління інвестиційною та інноваційною діяльністю стало найважливішою складовою будь-якого сільськогосподарського підприємства, орієнтованого на стратегічний успіх у жорстких конкурентних умовах ринкової економіки. Таким чином, тісний взаємозв'язок інвестицій та інновацій на підприємстві не дозволяє розглядати ці процеси відокремлено один від одного, так як вони представляють собою самостійну сферу економічної діяльності підприємства, пов'язану з фінансуванням та управлінням процесами оновлення всіх елементів функціонування суб'єктів господарювання в ринковій економіці [9].

На науковий світогляд автора в контексті формування інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку аграрної сфери найбільш вплинули роботи відомих вчених-аграрників Дадія О.І., Маліка М.Й., Лупенка Ю.О., Кропивка М.Ф., Дем'яненка М.Я., Гришової І.Ю., Шпикуляка О.Г., Саблука П.Т., Стоянової-Коваль С.С., Топіхи В.І., Наумова О.Б, Гнатської Т.М. [1-7]

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Поряд із значною кількістю наукових праць, присвячених питанням активізації інвестиційно-інноваційного розвитку національної економіки, низький рівень інноваційної активності аграрних формувань вимагає пошуку ефективних інститутів і субінститутів, які здатні збільшити обсяги

інвестиційних потоків, спрямованих на інноваційне оновлення суб'єктів АПК.

Метою дослідження є формування організаційно-функціонального механізму управління інвестиційними потоками аграрних підприємств з урахуванням інституціональних дефектів інноваційної архітектури аграрної сфери.

Виклад основного матеріалу

Інвестиційно-інноваційний розвиток в сільському господарстві представляє собою складний динамічний процес, в якому проблеми ефективного використання інвестиційних ресурсів, пошуку додаткових джерел фінансування, залучення потенційних інвесторів тісно пов'язані з формуванням нових знань та ідей [9]. Проте, значна кількість нормативно-правових документів, присвячених проблемам інновацій та формування інвестиційного клімату України, базується на некоректному понятійному апараті, що суперечить міжнародній практиці, зокрема, прийнятій країнами Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР). У результаті виникає множина проблем, пов'язаних не тільки з розвитком теоретичних основ вивчення інноваційно-інвестиційних процесів, але й зі створенням на практиці системи управління інноваційною діяльністю, її інституціонального та інвестиційного забезпечення.

Одним з найбільш гострих питань формування системи інститутів, дія яких спрямована на активізацію інноваційно-інвестиційних процесів в Україні, є фрагментарне бачення й вирішення проблем у цій сфері. Спроби знайти відповідні ефективні важелі впливу часто обмежуються реакцією на появу «болючого сигналу» у якійсь одній з ланок НІС. При цьому не враховуються ані зв'язаність інноваційних процесів, елементів НІС, обсягів спрямованих інвестицій, ані специфіка аграрної діяльності. У результаті держава, з одного боку, не створює умов для схильності аграрних підприємств до ризику на передконкурентних стадіях інноваційної діяльності, з іншого боку – намагається діяти практично самостійно на конкурентній стадії. Підсумком такої політики є інституціональна слабкість інноваційно-інвестиційної діяльності: відсутність інститутів або недостатній рівень їх впливу, що не дозволяє знизити ризики й забезпечити необхідні зв'язки між компонентами інноваційної діяльності; виникнення системних дефектів дії інституціональних факторів, погіршення інвестиційного клімату, десинхронізація інвестиційних потоків в процесі фінансового забезпечення реалізації як державних, так і приватних інноваційних проектів.

Це знаходить висвітлення в падінні показників інноваційної та інвестиційної активності українських підприємств, зокрема, в аграрній сфері. З вищесказаного виходить, що діагностика дефектів інституціонального забезпечення, дослідження інноваційної архітектури галузі та її інвестиційного забезпечення, виявлення системи ризиків інноваційної діяльності й розробка можливих керуючих впливів, що дозволяють компенсувати, ліквідувати або знижувати такі ризики, є актуальним завданням, що носить не тільки теоретичний, але й практичний характер.

Пріоритетним напрямком нашого дослідження є інститути як джерела основних перешкод до інноваційної діяльності для українських підприємств аграрної сфери.

Процедура може бути використана для вирішення практичних завдань. Перше завдання стосується визначення для аграрних підприємств України інституціональних факторів, що блокують досяжність цілей інноваційної діяльності й перешкоди, що породжує, до неї. Для цього з повної сукупності інститутів, виділялися ті інститути й субінститути, функціонування яких багато в чому формувало виявлені перешкоди. У результаті аналізу були виявлені укрупнені групи інституціональних дефектів (рис. 1).

Такі напрями удосконалення інституцій інноваційної діяльності аграрних підприємств потенційно збільшать долю інноваційного фактору в доходній частині бюджету та прирості ВВП. Сприяння формуванню та нарощенню інноваційних процесів на всіх рівнях державного регулювання підвищить загальну економічну рівновагу та поліпшить інвестиційний клімат України, що призведе до нарощення обсягів інвестиційних потоків.

Рівновагу на макроекономічному рівні можна подати як відповідність окремих частин ВВП, доходів і витрат, що формуються на різних стадіях економічного кругообігу. Головна проблема загальної економічної рівноваги – перетворення сукупних доходів на сукупні витрати розв'язується шляхом перетворення заощаджень на інвестиції в інноваційний розвиток [7]. Проте, розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності аграрних підприємств можливий тільки в умовах фінансової стабільності, потужної системи кредитування, наявності результативних функцій управління. Саме тому, організаційно-функціональний механізм управління інвестиційними потоками аграрних підприємств повинен включати в себе (рис. 2).

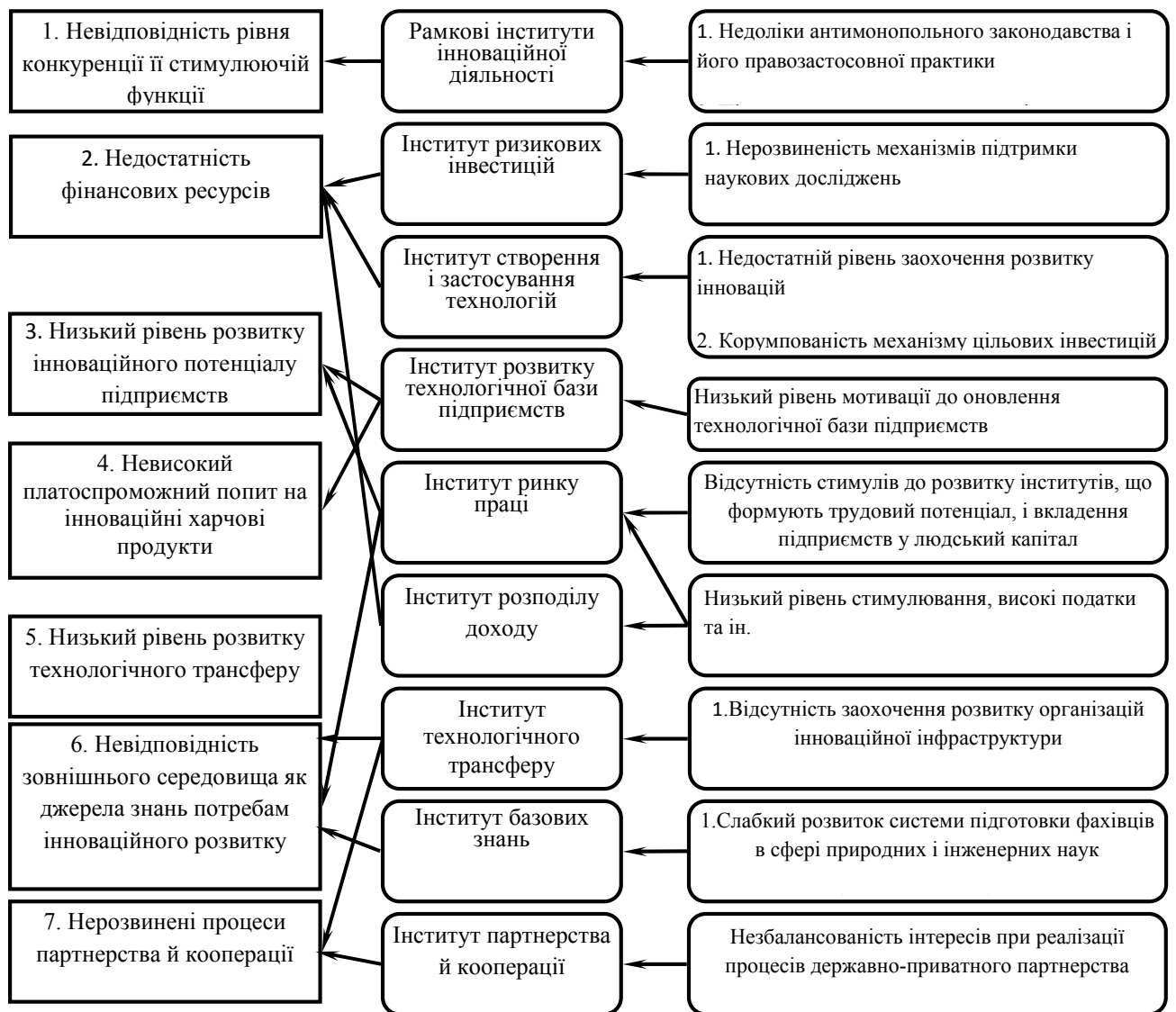

Рис. 1. Напрями удосконалення інституцій інноваційної діяльності аграрних підприємств

Сформувавши механізми управління інвестиційних потоків аграрних підприємств в контексті інноваційної діяльності, виникає потреба в оцінці ефективності управління інвестиційними потоками в процесі реалізації інноваційної діяльності аграрного підприємства, критерієм чого виступає комерціалізація інноваційного продукту як результат його створення.

В науковій літературі [2], показник ефективності управління інвестиційними потоками в інноваційній діяльності знаходить своє відображення у наступній формулі:

$$Ei_{\phi.n(t)} = \frac{\Delta V_{\phi.n(t)} - \Delta V_{\phi.n(t-1)}}{\Delta V_{\phi.n(t)}} \times 100\%, \quad (1)$$

$$\Delta V_{\phi.n(t)} > \Delta V_{\phi.n(t-1)}, \quad (2)$$

де $Ei_{\phi.n(t)}$ – показник ефективності управління інвестиційними потоками в інноваційній діяльності в t -му періоді; $\Delta V_{\phi.n(t-1)}$ – приріст обсягів вхідних інвестиційних потоків в інноваційній діяльності в t -му періоді, %; $\Delta V_{\phi.n(t)}$ – приріст обсягів вихідних інвестиційних потоків в інноваційній діяльності в t -му періоді, %. [2]

Розрахуємо запропонований показник ефективності управління інноваційною діяльністю і відповідно внесемо отримані результати в табл. 1.

Рис. 2. Організаційно-функціональний механізм управління інвестиційними потоками аграрних підприємств

Таблиця 1. Розрахунок показника ефективності управління інвестиційними потоками в інноваційній діяльності (розраховано за даними [6])

Роки	Приріст обсягів вихідних інвестиційних потоків аграрних підприємств $\Delta \text{Вих } i_{n(t)}, \%$	Приріст обсягів вхідних інвестиційних потоків аграрних підприємств $\Delta \text{Вх } i_{n(t-1)}, \%$	$E_{i_{\phi.n(t)}} = \frac{\Delta \text{Вих}_{\phi.n(t)} - \Delta \text{Вх}_{\phi.n(t)}}{\Delta \text{Вх}_{\phi.n(t)}} \times 100\%$
2006	13	16	23,1
2007	8,8	36,4	-313
2008	21,7	1,9	91,1
2009	19,2	30,5	58,9
2010	15,6	21,1	-35,3
2011	20	16,6	-83
2012	25	42,2	-68,8

Як видно із наведених розрахунків, ефективність управління інвестиційними потоками аграрних підприємств в інноваційній діяльності є гетерогенною. Позитивні значення розрахованого показника засвідчено в 2006, 2008 і 2009 рр. Найбільш неефективне використання інвестиційних потоків в інноваційній діяльності припадає на 2007 р., в 2012 р. даний показник засвідчує від'ємне використання фінансових ресурсів – 68,8%. За розрахунками, 20010-2012 рр. відзнача-

ються різким падінням ефективності управління інвестиційними потоками харчових підприємств в інноваційній діяльності, що обумовлено значним перевищенням обсягів вхідних інвестиційних потоків над вихідними.

Висновки та перспективи подальших досліджень

В сучасних економічних умовах для підприємств АПК важливими стають питання пошуку

джерел залучення інвестицій, розробка на основі сучасних методів управління економічними процесами та впровадження систем ефективного використання інвестиційних ресурсів для підвищення інноваційної активності на підприємствах аграрного виробництва. Вирішити ці проблеми можливо за умови визначення відповідності інвестицій перспективним інноваціям, тісної взаємодії інвестиційних та інноваційних процесів на підприємствах аграрного виробництва. Такий підхід обумовлює необхідність розгляду інвестицій та інновацій, як єдиної інвестиційно-інноваційної системи, від успішного розвитку і функціонування якої залежить рівень економічного зростання і стабілізації розвитку АПК. Саме тому вивчення та обґрунтування науково-теоретичних основ розвитку інвестиційно-інноваційної системи

стає сьогодні важливим фактором розвитку всього аграрного виробництва країни, її економічного зростання і, отже, є досить актуальним і значущим дослідженням для практики.

Успіх здійснення інноваційних реформ на рівні аграрних підприємств і держави природно залежить від якості інвестиційних потоків, сфери їх освоєння та джерел формування, що є базою здійснення інноваційної діяльності і повинні займати провідне місце в системі державного керування.

Наведені механізми управління та формування інвестиційних потоків аграрних підприємств в інноваційній сфері відображають специфіку галузі, тому їх застосування потенційно розширить ефективність та управлінських процесів в інноваційному полі.

Список літератури:

1. Присяжнюк М. Про необхідність і напрями поглиблення аграрної реформи [Текст] / М. Присяжнюк, П. Саблук, М. Кропивко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2011. – № 6. – С. 4-16.
2. Шпикуляк О.Г. Бізнес-система управління інноваційними ресурсами в агропромисловому виробництві України / О.Г. Шпикуляк [та ін.] // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 123-127.
3. Гришова І.Ю. Проблеми формування інноваційної системи України [Текст] / І.Ю. Гришова, Т.М. Гнатєва // Інноваційна економіка. – 2012. – № 12. – С. 14-17.
4. Гришова І.Ю. Державна підтримка як невід'ємний механізм економічного зростання. Інституційні чинники розвитку підприємницьких структур. Колективна монографія / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань: СПД Сочінський, 2013. – С. 36-44.
5. Саблук П.Т. Розвиток інституцій удосконалення механізму реформування аграрного сектору економіки [Текст] / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 3-10.
6. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2006-2011 роки та 2012 рік / упоряд. В.В. Адамчук, О.М. Жукорський, О.С. Сидоренко. – К. : Аграрна наука, 2013. – 421 с.
7. Овечкіна О.А. Інституціональні фактори впливу на інноваційний розвиток регіонів в умовах трансформаційних перетворень національної економіки / О.А. Овечкіна, К.В. Іванова // Ученые записки Крымского инженерно-педагогического университета. Экономические науки. – Симферополь : НИЦ КИПУ, 2007. – Вып. 10. – С. 194-198.
8. Механізми переходу економіки України на інноваційну модель розвитку [Текст] : монографія / О.І. Амоша, С.М. Кацура, Т.В. Щетілова та ін. ; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : [б. и.], 2002. – 107 с.
9. Кушнір І.В. Формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку аграрного сектору економіки [Текст] / І.В. Кушнір // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8(34). – С. 63-65.

Надано до редакції 28.04.2013

Гришова Ірина Юріївна / Irina Yu. Grishova
rimmagrish@te.net.ua

Непочатенко Валентина Олександрівна / Valentina A. Nepochatenko

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 (7). – С. 47-51. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>